

сомнения, являются плодотворными и крайне важными, они позволяют познакомиться с их участниками с национальными традициями славистических исследований, непосредственно обменяться информацией, расширить и укрепить существующие научные контакты и установить новые. Публикации, подготовленные к Съезду, в значительной мере "высветили" основные направления в славистике, приоритетные методы исследований и области повышенного интереса; они позволяют не только оценить значимость достигнутого, но и обозначить новые перспективы исследований, результаты которых будут заслушиваться уже на следующем, XIV Съезде в 2008 г. в Македонии (Охриде и Скопье).

E-mail: jekon@delfi.lt

*Елена Коницкая
Вильнюс
Сентябрь 2003 г.*

**Międzynarodowa konferencja naukowa
Polonistica Vilnensis: paradygmaty rozwoju
(Wilno 25–26 września 2003 r.)**

Na Wydziale Filologii Uniwersytetu Wileńskiego odbyła się Międzynarodowa konferencja naukowa *Polonistica Vilnensis: paradygmaty rozwoju*, poświęcona 10. rocznicy powstania w ramach tego wydziału Katedry Filologii Polskiej. Udział w konferencji wzięło ponad 20 badaczy literatury i języka polskiego z Litwy i z zagranicy.

Katedra Filologii Polskiej Uniwersytetu Wileńskiego rozpoczęła swoją działalność 1 września 1993 roku na mocy umowy między rządami Polski i Litwy. Zgodnie z podpisaną umową Uniwersytet Wileński z Uniwersytetem Warszawskim powzięły wzajemne zobowiązanie o organizacji studiów polonistycznych na Wydziale Filologii Uniwersytetu Wileńskiego, jak również — lituanistycznych na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego.

Na Uniwersytecie Wileńskim wypełniono w ten sposób dotkliwą lukę edukacyjną, gdyż w latach powojennych na uczelni, której tradycje sięgają XVI wieku, na której studiowali Adam Mickiewicz, Juliusz Słowacki, Czesław Miłosz i wielu innych wybitnych Polaków, polonistyka niestety nie istniała. W tym okresie żadna uczelnia litewska nie proponowała przygotowywania polonistycznego absolwentom szkół litewskich i rosyjskich. W kontekście polityczno-kulturowych przemian, które nastąpiły po odzyskaniu przez Litwę niepodległości w 1991 r., kiedy to język polski zaczął być odbierany przede wszystkim jako pośrednik w ustaleniu kontaktów z najbliższym sąsiadem, przed nową Katedrą Filologii Polskiej Uniwersytetu Wileńskiego postawiono dwa zasadnicze cele: po pierwsze — kształcenie polonistów dla państwowych, oświatowych i kulturalnych instytucji Litwy, po wtóre — prowadzenie badań nad miejscową odmianą polszczyzny oraz nad literackimi związkami polsko-litewskimi.

Od momentu założenia Katedry kieruje nią znany historyk i teoretyk literatury prof. dr hab. *Algis Kaleda*. Ogółem w Katedrze pracuje 11 osób, wśród których większość stanowią absolwenci uniwersytetów polskich.

W 1999 r. Katedra doczekała się pierwszych, własnych pracowników ze stopniem naukowym doktora z zakresu językoznawstwa. W następnych latach odbyły się kolejne obrony rozpraw doktorskich — zarówno z językoznawstwa, jak też z literaturoznawstwa.

Wyszkolenie własnej kadry naukowo-dydaktycznej stało się możliwe dzięki dużej pomocy strony polskiej. W ciągu całego okresu funkcjonowania Katedra wspierana była przez Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu RP, Polski Komitet do Spraw UNESCO,

Ambasadę i Konsulat Generalny RP w Wilnie, Wspólnotę Polską, Fundację "Pomocy Polakom na Wschodzie".

Nie sposób przecenić pomocy w podniesieniu poziomu naukowo-dydaktycznego, jakiej Katedra doznawała ze strony polskich ośrodków naukowych, zwłaszcza ze strony Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Jagiellońskiego i Instytutu Badań Literackich PAN. Ścisłe kontakty dydaktyczne i naukowe są również utrzymywane z Uniwersytetem im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Katolickim Uniwersytetem Lubelskim, Uniwersytetem Śląskim.

Pracownicy Katedry biorą aktywny udział w programach naukowych zarówno z zakresu językoznawstwa, jak też literaturoznawstwa. Badania językoznawcze dotyczą przede wszystkim socjolingwistyki, etnolingwistyki, historii oraz specyfiki funkcjonowania języka polskiego na Litwie. Od kilku lat Katedra we współpracy z Uniwersytetem Warszawskim prowadzi coroczne obozy dialektologiczne. Zebrany oraz częściowo opracowany został bogaty materiał gwarowy z rejonów: wileńskiego, solecznickiego, święciańskiego, kowieńskiego, kiejdańskiego, ignalińskiego i jezioroskiego. Programy badawcze z zakresu literaturoznawstwa dotyczą historii literatury polskiej na Litwie ze szczególnym uwzględnieniem literatury romantycznej oraz stosunków literackich między Polską a Litwą. Katedra była organizatorem kilku konferencji naukowych o zasięgu międzynarodowym: *Wileńskie konteksty romantyczne* (1994 i 1996), *Adam Mickiewicz — teksty i konteksty* (1998), *Słowacki a Litwa* (1999). W 2001 r. odbyła się konferencja poświęcona 90. rocznicy urodzin Cz. Miłosza, w r. 1997 i 2001 — międzynarodowe seminaria naukowo-dydaktyczne.

Działalność dydaktyczna Katedry przewiduje jednoczesną realizację dwóch programów studiów — *Filologia polska jako rodzima* i *Filologia polska jako obca* — które są czteroletnimi studiami licencjackimi, pozwalającymi uzyskać tytuł bakałarza. Konieczność układania dwóch programów wynika z wielonarodowego charakteru Wilna oraz całej Litwy, w związku z czym na studia polonistyczne co roku odbywa się przyjęcie zarówno absolwentów szkół polskich, jak też litewskich i rosyjskich. W ten sposób Katedra Filologii Polskiej Uniwersytetu Wileńskiego jest jedyną placówką na Litwie, w której polonistykę studiować mogą wszyscy chętni, niezależnie od narodowości. W programach nauczania została uwzględniona specyfika wileńska — dużą wagę przywiązuje się do polsko-litewskich kontaktów literackich, historii i współczesności polszczyzny na Litwie.

Konferencję otworzył kierownik Katedry Filologii Polskiej prof. *Algis Kalėda*, który przywitał uczestników i gości oraz przekazał głos Konsulowi Generalnemu Rzeczypospolitej Polskiej w Wilnie *Stanisławowi Cygnarowskiemu*. Konsul Generalny podkreślił wagę istnienia słowa polskiego na Uniwersytecie Wileńskim w dobie, gdy oba kraje mające wspólną historię — Litwa i Polska — razem idą do jednoczącej się Europy.

Następnie Dziekan Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Wileńskiego prof. *Bonifacjas Stundžia* podkreślił, iż Katedra, mimo że istnieje dopiero 10 lat, w ciągu tak krótkiego okresu potrafiła wykształcić własną kadrę naukową, między innymi dzięki dużej pomocy ze strony polskich placówek akademickich i naukowych. Dziekan szczególnie podziękował prof. *Elżbiecie Janus* (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego) oraz prof. *Tadeuszowi Bujnickiemu* (Uniwersytet Jagielloński), którzy jako pierwsi z profesorów zagranicznych pracowali w Katedrze oraz byli współautorami pierwszych programów studiów polonistycznych. Dyrektor Instytutu Polskiego w Wilnie dr *Małgorzata Kasner* w swoim wystąpieniu wyraziła zadowolenie ze ścisłej współpracy Instytutu z pracownikami oraz studentami Katedry, a także skierowała słowa podziękowania do prof. *Elżbiety Janus*, podkreślając jej szczególne zasługi w założeniu polonistyki na Uniwersytecie Wileńskim. Prodziekan Wydziału Filologicznego Wileńskiego Uniwersytetu Pedagogicznego dr *Romuald Naruniec* złożył Katedrze życzenia owocnej pracy w przyszłości.

Obrazy rozpoczął prof. *Algis Kalėda*, który w swoim wystąpieniu zatytułowanym "Polonistyka na Uniwersytecie Wileńskim — doba obecna i perspektywy rozwoju" przed-

stawił historię powstania Katedry oraz jej działalność naukową i dydaktyczną. Przedmiotem wystąpienia dr *Teresy Daleckiej* były dzieje polonistyki w okresie przedwojennym na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie. Prelegentka podkreśliła, że wówczas na polonistycie wileńskiej pracowali, bądź studiowali, tacy wybitni uczeni, jak *Manfred Kriedl*, *Stanisław Pigoń*, *Irena Sławińska*, *Marian Zdziechowski* i inni.

Prof. *Andrzej Guzek* (Uniwersytet Warszawski) w referacie zatytułowanym "Studia polonistyczne w jednoczącej się Europie" zastanawiał się nad problemami z zakresu programów nauczania na poszczególnych uniwersytetach w Europie, gdzie znajdują się ośrodki polonistyczne. Pierwszą część obrad zamykał referat prof. *Stanisława Dubisza* (Uniwersytet Warszawski) na temat "Hierarchia pojęć politycznych i społecznych w krajach Europy Środkowej i Wschodniej". Przedstawił on problematykę zróżnicowań językowych i kulturowych krajów Europy Środkowej i Wschodniej sytuując ją w europejskiej przestrzeni badawczej. Celem badań prowadzonych przez międzynarodowy zespół badawczy jest opis znaczeń wyrazów o charakterze uniwersalnym, które w konkretnych kontekstach narodowych mogą podlegać swoistemu rozdrobnieniu.

Drugą część obrad otworzyło wystąpienie dr *Viktorii Ušinsienė* (Uniwersytet Wileński) "Nauczanie języka polskiego jako obcego na Uniwersytecie Wileńskim". Referentka zarysowała swoiste problemy dydaktyczne wywodzące się z naturalnego zróżnicowania wileńskich studentów z tzw. "grup niepolskich" pod względem ich kompetencji językowej. W takiej sytuacji ważnym momentem staje się wyrównanie językowego przygotowania studentów drogą zarówno ilościowej, jak też jakościowej intensyfikacji zajęć już na pierwszym etapie nauczania języka.

Dr hab. *Halina Karaś* z Uniwersytetu Warszawskiego w referacie pod tytułem "Perspektywy badań z zakresu dialektologii i historii języka polskiego w Wilnie" przedstawiła wyniki badań dialektologicznych, przeprowadzonych na Kowieńszczyźnie przez pracowników i studentów polonistyki warszawskiej i wileńskiej. Zdaniem referentki badania właśnie w tym regionie, nazwanym przez prof. V. Čekmonasa "archipelagiem wysp polskich", są niezwykle ważne i aktualne, ponieważ odchodzi pokolenie informatorów posługujących się tam językiem polskim. Następnie dr *Jerzy Kaczorowski* (Katolicki Uniwersytet Lubelski i Uniwersytet Stefana Kardynała Wyszyńskiego) przedstawił swoje rozważania na temat "Tradycja czy nowoczesność? O dylematach w konstruowaniu wykładu uniwersyteckiego". Pierwszy dzień obrad zamykało wystąpienie prof. *Tomasza Wroczyńskiego* (Uniwersytet Warszawski) "Kilka uwag o *Rodzinnej Europie* Czesława Miłosza". Zdaniem prelegenta wątki poruszone w *Rodzinnej Europie* są aktualne dla naszych czasów, zwłaszcza w przededniu wejścia Litwy i Polski do Unii Europejskiej: z perspektywy Cz. Miłosza Europa wydawała się czymś odległym, teraz zaś staje się ona bliska. W drugim dniu obrady miały charakter dyskusji panelowej, której celem było określenie perspektyw rozwoju polonistyki wileńskiej. Polemika dotyczyła przede wszystkim dwóch podstawowych problemów — ukierunkowania działalności naukowej Katedry oraz optymalnego modelu studiów polonistycznych. Zapraszając uczestników konferencji do dyskusji, przewodniczący dr *Radosław Okulicz-Kozaryn* (Uniwersytet im. A. Mickiewicza) podkreślił, że propozycje muszą uwzględniać specyfikę polonistyki wileńskiej, która wynika z historycznie uzasadnionej wielokulturowości Wilna: jest to polonistyka wyjątkowa, jedyna w swoim rodzaju, która wykracza poza ramki klasycznie rozumianej filologii obcej, z innej zaś strony nie może absolutnie naśladować odpowiednich programów polskich.

Dyskusję rozpoczęła prof. *Alina Kowalczykova* (Instytut Badań Literackich PAN): odwołując się do historyczno-kulturowej specyfiki samego Wilna, zaznaczyła ona ważność skupienia badań literackich przede wszystkim w obrębie dwóch okresów — romantyzmu i dwudziestolecia międzywojennego. Poruszony temat został kontynuowany przez prof. *Tadeusza Bujnickiego* (Uniwersytet Jagielloński), który, nawiązując do pogranicznego charakteru literackiej kultury Wilna, podkreślił niezbędność stworzenia na bazie

Katedry centrum badań historyczno-literackich na styku kultur Wielkiego Księstwa Litewskiego. Zdaniem referenta takie ukierunkowanie naukowe pozwoliłoby polonistycie wileńskiej na ułożenie wspólnych programów badawczych z Katedrą Kultury Literackiej Pogranicza Uniwersytetu Jagiellońskiego. W nieco innym ujęciu współzależność między perspektywami badań a historyczną wielokulturowością Wilna przedstawił prof. *Bohdan Cywiński* (Uniwersytet Stefana Kardynała Wyszyńskiego), postulując ważność studiów z zakresu socjologii kultury, a mianowicie — recepcji literatury na tle przemian politycznych. Zdaniem profesora należy uwydatnić specyfikę regionu w kontekście europejskim.

Przechodząc do omówienia problematyki z zakresu językoznawstwa, uczestnicy obrad zgodzili się z opinią dr hab. *Haliny Karaś* (Uniwersytet Warszawski), która podkreśliła dalszą aktualność wspólnych badań Katedry i Uniwersytetu Warszawskiego nad regionalną odmianą polszczyzny na terenie Litwy. Zdaniem referentki znaczna część bogatego materiału gwarowego, zebranego w trakcie wspólnych wypraw dialektologicznych, wciąż jeszcze czeka na opracowanie przez pracowników i studentów Katedry. Natomiast prof. *Elżbieta Janus* (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego) zaznaczyła w swoim wystąpieniu, że wspomniany kierunek studiów językoznawczych potrzebuje uzupełnienia w postaci badań (między innymi — komparatystycznych) nad językiem piśmiennictwa Wielkiego Księstwa Litewskiego.

Żywe zainteresowanie obradujących wzbudziło omówienie specyfiki programów dydaktycznych. W centrum polemiki znalazło się pytanie sformułowane przez asystenta Katedry mgr *Beate Piasecką*: czy program tzw. "grup niepolskich", składających się z absolwentów szkół litewskich i rosyjskich, musi naśladować program grup po szkołach polskich, którego podstawę stanowi opanowanie solidnej bazy filologicznej. Większość dyskutujących wyraziła zgodę z opinią dr hab. *Haliny Karaś*, która opowiedziała się za istnieniem dwóch odrębnych programów studiów, a w wypadku "grup niepolskich" — za ukierunkowaniem bardziej praktycznym, pozwalającym na kształcenie zawodowych tłumaczy, redaktorów, referentów z bardzo dobrą znajomością nie tylko języka polskiego, lecz również sytuacji kulturalno-politycznej w Polsce.

Uzupełnieniem tych rozważań były wystąpienia prof. *Stanisława Dubisza* (Uniwersytet Warszawski), dr *Reginy Jakubėnas* i mgr *Danuty Balašaitienė* (Uniwersytet Wileński) na temat organizacji specjalnych kursów z zakresu historii Polski oraz szeroko rozumianej wiedzy o kraju. Za interdyscyplinarną wizją polonistyki wileńskiej wypowiedział się również prof. *Andrzej Guzek* (Uniwersytet Warszawski). Z kolei prof. *Algis Kalėda* opowiedział o możliwościach łączenia studiów polonistycznych z innymi specjalizacjami filologicznymi, przede wszystkim — z lituanistyką.

Dyskutując o planach Katedry na przyszłość, uczestnicy konferencji jednogłośnie opowiedzieli się za koniecznością rozszerzenia współpracy z polonistykami zagranicznymi, między innymi w celu zorganizowania przy Katedrze letnich kursów języka i kultury polskiej, których program uwzględniłby historyczno-kulturową specyfikę Wilna. Plonem obrad stała się decyzja o utworzeniu przez Katedrę własnej strony internetowej w celu promowania jej działalności naukowo-dydaktycznej.

W tym samym dniu w ramach konferencji odbyły się wykłady i seminaria dla studentów zorganizowane przez polonistów warszawskich: *Konieczne składniki wypowiedzi* (dr *Zofia Zaron* i dr *Jolanta Chojak*, Uniwersytet Warszawski), *Polityczne role literatury narodów zniewolonych* (prof. *Bohdan Cywiński*), *Z zagadnień gradacji* (prof. *Elżbieta Janus*).

Dorobek konferencji zostanie utrwalony w materiałach pokonferencyjnych.

Regina Jakubėnas, Viktorija Ušinskienė
Wilno

Październik 2003 r.